

Model Marczuka przebiegu infekcji.

Karolina Szymaniuk

27 maja 2013

Substrat

Związek chemiczny, który ulega przemianie w wyniku reakcji chemicznej.

Antygen

Ciało obce lub częściej substancja białkowa wywołująca produkcję przeciwciał w organizmie.

Przeciwciało, immunoglobulina

Białka wydzielane przez komórki plazmatyczne (czyli pobudzone limfocyty B) w przebiegu odpowiedzi immunologicznej, które mają zdolność do swoistego rozpoznawania antygenów.

Substrat

Związek chemiczny, który ulega przemianie w wyniku reakcji chemicznej.

Antygen

Ciało obce lub częściej substancja białkowa wywołująca produkcję przeciwciał w organizmie.

Przeciwciało, immunoglobulina

Białka wydzielane przez komórki plazmatyczne (czyli pobudzone limfocyty B) w przebiegu odpowiedzi immunologicznej, które mają zdolność do swoistego rozpoznawania antygenów.

Substrat

Związek chemiczny, który ulega przemianie w wyniku reakcji chemicznej.

Antygen

Ciało obce lub częściej substancja białkowa wywołująca produkcję przeciwciał w organizmie.

Przeciwciało, immunoglobulina

Białka wydzielane przez komórki plazmatyczne (czyli pobudzone limfocyty B) w przebiegu odpowiedzi immunologicznej, które mają zdolność do swoistego rozpoznawania antygenów.

Większa część komórek odpornościowych powstaje z jednego substratu, który jest produkowany w szpiku kostnym. Po opuszczeniu szpiku, powstały substrat przekształca się w komórki spełniające różne funkcje.

KOMÓRKI:

- 1 B - limfocyty (tworzą komórki plazmatyczne, które produkują przeciwciała)
- 2 T - limfocyty
  - T_e - limfocyty efektywne (neutralizują i rozkładają antygeny)
  - T_p - limfocyty pomocnicze (rozpoznają antygeny)
  - T_s - supresory (regulują proces immunologiczny)

Większa część komórek odpornościowych powstaje z jednego substratu, który jest produkowany w szpiku kostnym. Po opuszczeniu szpiku, powstały substrat przekształca się w komórki spełniające różne funkcje.

KOMÓRKI:

- 1 B - limfocyty (tworzą komórki plazmatyczne, które produkują przeciwciała)
- 2 T - limfocyty
  - T_e - limfocyty efektywne (neutralizują i rozkładają antygeny)
  - T_p - limfocyty pomocnicze (rozpoznają antygeny)
  - T_s - supresory (regulują proces immunologiczny)

Większa część komórek odpornościowych powstaje z jednego substratu, który jest produkowany w szpiku kostnym. Po opuszczeniu szpiku, powstały substrat przekształca się w komórki spełniające różne funkcje.

KOMÓRKI:

- 1 B - limfocyty (tworzą komórki plazmatyczne, które produkują przeciwciała)
- 2 T - limfocyty
  - T_e - limfocyty efektywne (neutralizują i rozkładają antygeny)
  - T_p - limfocyty pomocnicze (rozpoznają antygeny)
  - T_s - supresory (regulują proces immunologiczny)

Większa część komórek odpornościowych powstaje z jednego substratu, który jest produkowany w szpiku kostnym. Po opuszczeniu szpiku, powstały substrat przekształca się w komórki spełniające różne funkcje.

KOMÓRKI:

- 1 B - limfocyty (tworzą komórki plazmatyczne, które produkują przeciwciała)
- 2 T - limfocyty
  - T_e - limfocyty efektywne (neutralizują i rozkładają antygeny)
  - T_p - limfocyty pomocnicze (rozpoznają antygeny)
  - T_s - supresory (regulują proces immunologiczny)

Rodzaje antygenów obecnych w organizmie:

- 1 Antygen swobodny (krąży we krwi)
- 2 Antygen związany (atakuje komórki organizmu)

Typy przebiegu infekcji:

- * forma subkliniczna - antygen jest znany (np. ospa, odra)
- * forma ostra - antygen jest nieznan i szybko się rozmnaża
- * forma chroniczna - bakterie cały czas są w organizmie

Rodzaje antygenów obecnych w organizmie:

- 1 Antygen swobodny (krąży we krwi)
- 2 Antygen związany (atakuje komórki organizmu)

Typy przebiegu infekcji:

- * forma subkliniczna - antygen jest znany (np. ospa, odra)
- * forma ostra - antygen jest nieznan i szybko się rozmnaża
- * forma chroniczna - bakterie cały czas są w organizmie

Zmienne:

- $V(t)$ - gęstość antygeny w chwili t (stężenie antygeny aktywnego)
- $F(t)$ - gęstość przeciwciał w chwili t (przeciwciała to tutaj też T-limfocyty, które zwalczają dany antygen)
- $C(t)$ - gęstość komórek plazmatycznych (stężenie komórek produkujących przeciwciała)
- C^* - stały fizjologiczny poziom przeciwciał
- $m(t)$ - charakterystyka porażenia zainfekowanego organu

Jak liczyć porażenie zarażonego organu?

Niech:

M - charakterystyka zdrowego organu (masa lub powierzchnia)

$M_1(t)$ - charakterystyka zdrowej części tego organu w chwili t

$$m(t) = 1 - \frac{M_1(t)}{M}$$

Zatem $m(t)$ oznacza udział części zainfekowanej w całości organizmu.

$$m(t) \in [0, 1]$$

$m = 0 \Rightarrow$ organizm jest całkowicie zdrowy

$m = 1 \Rightarrow$ organizm jest całkowicie zniszczony

Jak liczyć porażenie zarażonego organu?

Niech:

M - charakterystyka zdrowego organu (masa lub powierzchnia)

$M_1(t)$ - charakterystyka zdrowej części tego organu w chwili t

$$m(t) = 1 - \frac{M_1(t)}{M}$$

Zatem $m(t)$ oznacza udział części zainfekowanej w całości organizmu.

$$m(t) \in [0, 1]$$

$m = 0 \Rightarrow$ organizm jest całkowicie zdrowy

$m = 1 \Rightarrow$ organizm jest całkowicie zniszczony

Antygen rozmnaża się proporcjonalnie do swej liczebności i ginie w reakcji z przeciwciałami, a zatem proporcjonalnie do iloczynu $V(t)F(t)$. Komórki plazmatyczne są produkowane po wtargnięciu antygeny do organizmu i utworzeniu tzw. kompleksów VT. Stworzenie ich jest sygnałem do produkcji komórek plazmatycznych, co odbywa się z pewnym opóźnieniem potrzebnym na powstanie tych wiązań. Faza ta nazywa się rozpoznaniami antygeny. Produkcja komórek plazmatycznych jest w sposób automatyczny wyrównywana do poziomu normalnego dla danego organizmu, zwanego poziomem fizjologicznym i oznaczanego C^* .

Równanie opisujące procesy:

$$\dot{C}(t) = \alpha \xi(m) V(t - \tau) F(t - \tau) - \mu_c (C(t) - C^*)$$

Funkcja $\xi(m)$ opisuje zmniejszenie produkcji komórek plazmatycznych spowodowane postępującym porażeniem zainfekowanego organu.

$$\xi(0) = 1 \quad \xi(1) = 0$$

Stężenie przeciwciał zależy od stężenia komórek plazmatycznych, przez które są produkowane. Przeciwciała ulegają procesowi naturalnego rozpadu lub są niszczone w reakcji z antygenami.

Zatem mamy równanie:

$$\dot{F}(t) = \rho C(t) - (\mu_f + \eta\gamma V(t))F(t)$$

Porażenie zwiększa się wraz ze wzrostem stężenia antygeny i maleje dzięki naturalnym zdolnościom regeneracyjnym.

Zatem:

$$\dot{m}(t) = \sigma V(t) - \mu_m m(t)$$

$$m(t) < 1$$

Układ równań:

$$\begin{cases} \dot{V}(t) = (\beta - \gamma F(t))V(t) \\ \dot{C}(t) = \alpha \xi(m) V(t - \tau) F(t - \tau) - \mu_c (C(t) - C^*) \\ \dot{F}(t) = \rho C(t) - (\mu_f + \eta \gamma V(t)) F(t) \\ \dot{m}(t) = \sigma V(t) - \mu_m m(t) \end{cases}$$

gdzie:

β - współczynnik reprodukcji antygeny

γ - współczynnik wyrażający prawdopodobieństwo związania antygeny z przeciwciałem i siłę ich reakcji

α - współczynnik opisujący efektywność odpowiedzi odpornościowej

τ - średnie opóźnienie procesu produkcji komórek plazmatycznych w stosunku do powstania wiązań antygen-przeciwciało i kompleksów VT

μ_c - współczynnik śmiertelności komórek plazmatycznych

ρ - współczynnik produkcji przeciwciał (liczba przeciwciał produkowanych przez jedną komórkę plazmatyczną)

η - liczba przeciwciał potrzebna do związania jednego antygeny

μ_f - współczynnik rozpadu przeciwciał

σ - współczynnik wyrażający siłę porażenia organu przez antygen

μ_m - współczynnik odnawiania się organu

Warunek początkowy odpowiada sytuacji zdrowego organizmu zarażonego w chwili $t_0 = 0$ pewną dawką antygeny.

Podstawowe własności układu: rozwiązania istnieją, są jednoznaczne i nieujemne dla nieujemnego warunku początkowego.

W celu uproszczenia obliczeń założę, że porażenie zainfekowanego organu jest niewielkie, czyli $\xi(m) = 1$. Zatem trzy pierwsze równania układu są niezależne i można je zredukować do postaci:

$$\begin{cases} \dot{V}(t) = (\beta - \gamma F(t))V(t) \\ \dot{C}(t) = \alpha V(t - \tau)F(t - \tau) - \mu_c(C(t) - C^*) \\ \dot{F}(t) = \rho C(t) - (\mu_f + \eta\gamma V(t))F(t) \end{cases}$$

Badanie podstawowych własności układu

Lemat 1: Dla dowolnego nieujemnego warunku początkowego $V_0(t)$, $C_0(t)$, $F_0(t) \geq 0$ dla

$$t \in [-\tau, 0]$$

rozwiązania układu istnieją dla dowolnego $t > 0$, są nieujemne i jednoznaczne.

Dowód:

Pokażemy najpierw, że rozwiązanie to jest nieujemne:

$$\dot{V}(t) = (\beta - \gamma F(t))V(t)$$

$$\frac{\dot{V}}{V} = \beta - \gamma F \Rightarrow \ln \left| \frac{V}{V_0} \right| = \int_0^t (\beta - \gamma F(s)) ds \Rightarrow V(t) = V_0 \exp(\beta t - \int_0^t F(s) ds)$$

gdzie: $V_0 = V_0(0)$. Więc $V(t) \geq 0$ dla $V_0 \geq 0$.

Lemat 1: Dla dowolnego nieujemnego warunku początkowego $V_0(t)$, $C_0(t)$, $F_0(t) \geq 0$ dla

$$t \in [-\tau, 0]$$

rozwiązania układu istnieją dla dowolnego $t > 0$, są nieujemne i jednoznaczne.

Dowód:

Pokażemy najpierw, że rozwiązanie to jest nieujemne:

$$\dot{V}(t) = (\beta - \gamma F(t))V(t)$$

$$\frac{\dot{V}}{V} = \beta - \gamma F \Rightarrow \ln \left| \frac{V}{V_0} \right| = \int_0^t (\beta - \gamma F(s)) ds \Rightarrow V(t) = V_0 \exp(\beta t - \int_0^t F(s) ds)$$

gdzie: $V_0 = V_0(0)$. Więc $V(t) \geq 0$ dla $V_0 \geq 0$.

Pokażę teraz, że rozwiązania istnieją dla wszystkich $t > 0$.

Dla pierwszej zmiennej mamy

$$\dot{V} \leq \beta V \Rightarrow V(t) \leq V_0 e^{\beta t}$$

Wobec tego dla dowolnego skończonego $t^* > 0$ zmienna V jest ograniczona.
Stąd:

$$\begin{cases} \dot{C}(t) \leq \alpha V_0(0) e^{\beta t^*} F(t - \tau) - \mu_c(C - C^*) \\ \dot{F}(t) \leq \rho C(t) \end{cases}$$

Z ograniczoności $C(t)$ i $V(t)$ wynika ograniczoność $F(t)$ i $m(t)$. W taki sam sposób pokazuje się jednoznaczność i nieujemność rozwiązań pełnego układu.

Pokażę teraz, że rozwiązania istnieją dla wszystkich $t > 0$.
Dla pierwszej zmiennej mamy

$$\dot{V} \leq \beta V \Rightarrow V(t) \leq V_0 e^{\beta t}$$

Wobec tego dla dowolnego skończonego $t^* > 0$ zmienna V jest ograniczona.
Stąd:

$$\begin{cases} \dot{C}(t) \leq \alpha V_0(0) e^{\beta t^*} F(t - \tau) - \mu_c(C - C^*) \\ \dot{F}(t) \leq \rho C(t) \end{cases}$$

Z ograniczoności $C(t)$ i $V(t)$ wynika ograniczoność $F(t)$ i $m(t)$. W taki sam sposób pokazuje się jednoznaczność i nieujemność rozwiązań pełnego układu.

Szukamy teraz rozwiązań stacjonarnych $\bar{X} = (\bar{V}, \bar{C}, \bar{F})$, czyli rozwiązań układu:

$$\begin{cases} 0 = (\beta - \gamma \bar{F}) \bar{V} \\ 0 = \alpha \bar{V} \bar{F} - \mu_c (\bar{C} - C^*) \\ 0 = \rho \bar{C} - (\mu_f + \eta \gamma \bar{V}) \bar{F} \end{cases}$$

Układ ten ma rozwiązanie opisujące stan zdrowia, czyli $V = 0$ i $C = C^*$. Wtedy:

$$F = \frac{\rho}{\mu_f} C^* = F^*$$

(F^* - poziom fizjologiczny przeciwciał)

A więc zawsze istnieje rozwiązanie stacjonarne: $A = (0, C^*, F^*)$.

Dla drugiego rozwiązania stacjonarnego: Jeśli $V \neq 0$, to z pierwszego równania układu mamy:

$$\bar{F} = \frac{\beta}{\gamma}$$

Wstawiamy do I i II równania i otrzymujemy:

$$\bar{V} = \frac{\mu_c(\mu_f\beta - \gamma\rho C^*)}{\beta(\alpha\rho - \eta\gamma\mu_c)} \quad \bar{C} = \frac{\alpha\mu_f\beta - \eta\gamma^2\mu_c C^*}{\gamma(\alpha\rho - \eta\gamma\mu_c)}$$

Rozwiązanie stacjonarne B odpowiada chorobie chronicznej organizmu.

Wynika, że jeśli rozwiązanie stacjonarne B istnieje to są spełnione nierówności:

$$\alpha\rho > \eta\gamma\mu_c \quad \beta > \gamma F^*$$

lub:

$$\alpha\rho < \eta\gamma\mu_c \quad \beta < \gamma F^*$$

Oznacza to, że choroba chroniczna może wystąpić tylko wtedy, gdy organizm jest silny (duże współczynniki α i ρ), ale jednocześnie antygen wykazuje wysoki współczynnik reprodukcji w stosunku do poziomu fizjologicznego przeciwciał lub odwrotnie: organizm jest słaby i antygen mało aktywny.

Podsumowując: **Korzystna jest stabilność rozwiązania A - większe szanse na wyzdrowienie.**

Dla drugiego rozwiązania stacjonarnego: Jeśli $V \neq 0$, to z pierwszego równania układu mamy:

$$\bar{F} = \frac{\beta}{\gamma}$$

Wstawiamy do I i II równania i otrzymujemy:

$$\bar{V} = \frac{\mu_c(\mu_f\beta - \gamma\rho C^*)}{\beta(\alpha\rho - \eta\gamma\mu_c)} \quad \bar{C} = \frac{\alpha\mu_f\beta - \eta\gamma^2\mu_c C^*}{\gamma(\alpha\rho - \eta\gamma\mu_c)}$$

Rozwiązanie stacjonarne B odpowiada chorobie chronicznej organizmu.

Wynika, że jeśli rozwiązanie stacjonarne B istnieje to są spełnione nierówności:

$$\alpha\rho > \eta\gamma\mu_c \quad \beta > \gamma F^*$$

lub:

$$\alpha\rho < \eta\gamma\mu_c \quad \beta < \gamma F^*$$

Oznacza to, że choroba chroniczna może wystąpić tylko wtedy, gdy organizm jest silny (duże współczynniki α i ρ), ale jednocześnie antygen wykazuje wysoki współczynnik reprodukcji w stosunku do poziomu fizjologicznego przeciwciał lub odwrotnie: organizm jest słaby i antygen mało aktywny.

Podsumowując: **Korzystna jest stabilność rozwiązania A - większe szanse na wyzdrowienie.**

Szczególne przypadki działania systemu immunologicznego dla standardowego warunku początkowego

- **organizm nieodporny** - brak produkcji przeciwciał

$$F(t) \equiv 0 \text{ i stąd } V(t) = V_0 e^{\beta t} \quad m(t) = \frac{\sigma V_0}{\mu_m + \beta} (e^{\beta t} - e^{-\mu_m t})$$

Oznacza to, że w skończonym czasie następuje całkowite porażenie zainfekowanego organu i efekt letalny.

- **organizm bardzo odporny** ($\beta \ll \gamma F^*$)

$\beta \approx 0$ i stąd $V(t) \approx V_0 e^{-\gamma F^* t}$ Rozwiązanie zawsze zbiega do rozwiązania stacjonarnego A.

Zachowania rozwiązań w zależności od różnych parametrów modelu.

- W przypadku organizmu odpornego i dużego poziomu fizjologicznego przeciwciał, antygen jest eliminowany z organizmu.
- W przypadku organizmu odpornego i małego poziomu przeciwciał mamy do czynienia z chorobą chroniczną. (Ciekawym efektem, jaki uzyskuje się w symulacjach komputerowych jest możliwość wyzdrowienia z choroby chronicznej poprzez zwiększenie dawki antygeny.)
- W przypadku zwiększania się współczynnika reprodukcji β , przebieg reakcji jest bardziej intensywny i organizm szybciej zdrowieje. (β nie może być zbyt duża, nie może przekroczyć γF^*)
- W przypadku immunodeficytu i maksymalnego stężenia antygeny w organizmie następuje efekt letalny, czyli śmierć organizmu.

Model Marczuka nie uwzględnia wielu efektów, np. efektu pamięci immunologicznej lub zmian poziomu fizjologicznego przeciwciał po przejściu infekcji.

Zachowania rozwiązań w zależności od różnych parametrów modelu.

- W przypadku organizmu odpornego i dużego poziomu fizjologicznego przeciwciał, antygen jest eliminowany z organizmu.
- W przypadku organizmu odpornego i małego poziomu przeciwciał mamy do czynienia z chorobą chroniczną. (Ciekawym efektem, jaki uzyskuje się w symulacjach komputerowych jest możliwość wyzdrowienia z choroby chronicznej poprzez zwiększenie dawki antygeny.)
- W przypadku zwiększania się współczynnika reprodukcji β , przebieg reakcji jest bardziej intensywny i organizm szybciej zdrowieje. (β nie może być zbyt duża, nie może przekroczyć γF^*)
- W przypadku immunodeficytu i maksymalnego stężenia antygeny w organizmie następuje efekt letalny, czyli śmierć organizmu.

Model Marczuka nie uwzględnia wielu efektów, np. efektu pamięci immunologicznej lub zmian poziomu fizjologicznego przeciwciał po przejściu infekcji.

Dziękuję za uwagę.